

# Introduktion till temat rättssäker examination och artificiell intelligens

*Anders Eklöf & Lars-Erik Nilsson*

*Högskolan Kristianstad, Fakulteten för lärarutbildning*

Det föreliggande temanumret i Högskolepedagogisk Debatt har fått titeln Rättssäker examination och artificiell intelligens (AI). Vad som impliceras är någon form av relation mellan de båda fenomenen. Lärosäten är hårt pressade att reda ut vilken den relationen egentligen är. Det finns inga givna svar så det är bäddat för att vi skall bli den sortens kunskapsorganisationer vi är menade att vara – sökande, prestigelösa och öppna för debatt om hur AI-applikationer inom i stort sett hela vår verksamhet kan användas på ett försvarbart sätt.

Det är inte svårt att se de dilemman utbildningsväsendet ställs inför när AI skall integreras i verksamheten. Vi väljer medvetet ordet skall. Högre utbildning har bland annat syftet att utbilda framtidens professionella. Till uppgiften hör att ge dem kunskaper och färdigheter för en framtida karriär samt att lära dem att tänka kritiskt och att kunna lösa problem. Det innebär rimligen att utbilda dem för ett samhälle där professionella arbetsredskap stöds av AI. Det är sådan utbildning som majoriteten av temanumrets bidrag intresserar sig för.

Högre utbildning handlar också om myndighetsutövning. När beslut om kursbetyg och examensbevis fattas skall de vara en garanti för att studenter uppfyllt de mål som ställts upp. Examinationer har en avgörande betydelse för att underbygga sådana beslut. De måste vara säkra i meningen att de måste mäta rätt saker på ett tillförlitligt sätt. Det finns en utbredd oro för att AI kommer att försvåra den uppgiften. Vad hindrar studenter att låta ChatGPT svara på frågor på skriftliga hemtentamina? Sådana frågor diskuteras i några av temanumrets bidrag.

Säkra examinationer är inte nödvändigtvis rättssäkra examinationer. Rättssäkerhet syftar på förutsebarhet i rättsliga angelägenheter. När det handlar om examinationer så är tillförlitlighet ett grundkrav men rättssäkerhet inkluderar också att det skall framgå tydligt vad som är tillåtet,

påbjudet eller förbjudet. Ingen skall behöva vara osäker om hur AI får användas i en given examination. De instruktioner som gäller skall finnas publicerade och vara tillgängliga för dem de gäller för. Regler skall också tillämpas lojalt och korrekt i organisationen. Vad det kan innebära när AI implementeras diskuteras i några bidrag.

**Montathar Faraon, Kari Rönkkö och Veronica Granlund** vill i sitt bidrag till antologin diskutera hur man skulle kunna utforma en design för AI-praktiker i högre utbildning. En utgångspunkt är att vi som lärare vid högskolorna har haft tillgång till hjälpmedel för att identifiera textöverlappning men idag inte har motsvarande tillgång till tjänster som identifierar AI-genererade texter. Man ger exempel på sådana tjänster som finns eller är under utveckling och antar att de snart kommer att vara lika accepterade och använda som textjämförelsetjänster. Texten ställer bland annat frågan om användningen av AI kan leda till att studenternas fokus förskjuts från lärande till teknikanvändning och diskuterar även vem som bör ansvara för utformningen av högre utbildning. Är det de stora företagen som utvecklar AI-tjänster eller vi som arbetar inom högre undervisning? I slutet av texten diskuterar författarna möjligheten att utveckla Blooms taxonomi till en digital taxonomi. Syftet är att tydliggöra hur olika verktyg kan användas på olika nivåer, vilket kan vara ett sätt att skapa och utforma AI-drivna metoder och strategier.

**Charlotte Sennersten och Ali Hassan Sodhro** ger en kortare litteraturöversikt över vad som har skrivits om AI, undervisning, ChatGPT och litteracitet mellan 2021 och 2023. I översikten går man igenom ett antal artiklar som adresserar dessa ämnen med utgångspunkt i olika typer av verktyg, bland annat chatbottar (som ChatGPT), designverktyg (som Midjourney) och kodningsverktyg (som CopilotX). Några av de företeelser som studerats i dessa forskningsartiklar är hur ChatGPT kunnat integreras i utbildning för att automatisera rutinuppgifter och förbättra inlärningsupplevelsen för studenter. En viktig slutsats är att AI-chatbots kan hjälpa en person att utveckla en uppgift och få inspiration när det inte finns någon annan att fråga.

**Julius Soutine, Pernilla Sandvik, Mats Carlbäck och Viktoria Olsson** diskuterar i sitt bidrag hur de på ett innovativt sätt använde AI i ett seminarium kring offentliga måltider. Studenterna arbetade metodiskt för att ta fram ett koncept för bland annat personcentrerad planering av mat och ätande och för hållbart ätande. Under processen hade det, med hjälp av AI-verktyg, skapats en chatrobot som deltagarna kunde interagera med. Chatroboten fungerade både som assisterande föreläsare, för att ge feedback på de koncept som studenterna tog fram och för att ge perspektiv på studenternas presentation. En viktig slutsats från deras erfarenhet var både att studenterna fick en god insikt i AI och dess möjligheter, men kanske framför allt att det händer här och nu.

**Rasmus Carlsson** diskuterar i sin debattartikel AI och fusk. Utgångspunkten är handlingar från AI-relaterade disciplinärenden från högskolorna i Kristianstad och Gävle samt Stockholms och Göteborgs universitet under hösten 2023. Carlsson noterar att det finns en skillnad mellan hur olika disciplinnämnder förhåller sig till om AI skall vara ett tillåtet eller otillåtet hjälpmedel. Hans slutsats är att all inlämning av texter författade av andra entiteter än studenterna själva måste ses som ett uppsåtligt försök att vilseleda. Om inte en striktare hållning intas menar han att fuskets kommer att accelerera.

**Ingela Furenbäck, Helena Axelsson, Elin Ekelund, Ulf Ericsson Karin Alm och studenterna Ahmed Alamoudi, Ella Parker och Tina Tillman,** diskuterar i sitt bidrag hur man med transformativt lärande kan öka studenternas generiska förmågor och leda till att de blir aktörer som innehar en stark övertygelse om hållbarhet, det man kallar Sustainability Change Agents (SCA:s). I texten beskriver man ett projekt som genomförts på Högskolan Kristianstads (HKR) personal- och arbetslivs-program under 2022–2023 för att utveckla ett transformativt lärande inom programmet. Lärdomar som dragits av projektet handlar bland annat om att tydliggöra vilka förmågor som skall utvecklas, och att konstruera lärandet som en process som inleds på individnivå för att efter hand utvidgas till att behandla mer komplexa sammanhang. Slutsatsen är att undervisningen gynnas då fokus hamnar på att öka deras interaktiva deltagande i undervisningen med utgångspunkt från varje students lärande och behov. Detta främjar en utveckling mot att studenterna ska bli aktörer för hållbar utveckling.

**Christel Perssons** bidrag beskriver uppkomsten av det verksamhets-överskridande handledarkollegium som idag finns vid HKR. Handledarkollegiet har sitt ursprung i en kartläggning som författaren genomförde 2020 bland lärare som handleder texter på alla nivåer inom högskolan. I texten betonas betydelsen av att utbildare arbetar tillsammans för att utbilda morgondagens professionella i frågor som berör bland annat artificiell intelligens (AI) och etiska regler vid insamling av empiriska data samt förhållningssätt gällande personuppgifter. Persson beskriver handledarkollegiet som ett värdefullt forum för att kunna träffas över fakultetsgränserna och lyfta fram de utmaningar som kontinuerligt uppstår i handledarsituationen inte minst kring rättssäkerhet och nya verktyg.

Avslutningsvis bidrar vi gästredaktörer **Anders Eklöf och Lars-Erik Nilsson** med en text. Den tar sin utgångspunkt i den mängd olika verktyg som idag är tillgängliga, framför allt för studenter som skriver olika former av självständiga arbeten. De dilemman som uppstår för lärare som en följd av utvecklingen av AI-drivna applikationer diskuteras i ljuset av den debatt som följde på introduktionen av Chat GTP 3.5 i november 2022. I bidraget hävdar vi att teknik alltid har varit en faktor som påverkar våra möjligheter att genomföra rättssäkra examinationer och diskuterar hur begreppet rättssäkerhet kan förstås i relation till AI. Texten utmynnar i en fråga om vi som arbetar inom högre utbildning kanske måste överge eller totalt omdefiniera idén om att det är självständiga studenter vi examinerar.